

BURDUR YÖRESİ ÖLÜMLÜK-DİRİMLİK DOKUMALARININ TASARIM İLKELERİ İLE YORUMLANMASI*

“ÖLÜMLÜK DİRİMLİK” WEAVINGS IN BURDUR DISTRICT INTERPRETATION WITH DESIGN PRINCIPLES

H. Nevin Güven**

Öz

Türk dokuma kültürü, yer yaygısı, heybe, torba, çuval, mafraş gibi zengin ürün çeşitliliğine sahiptir. Bunlardan biri de “ölümlük-dirimlik” dokumalardır. Genç kızların çeyizlerinde kendileri ve eşleri için mutlaka bulunmaktadır. Halı ya da kilim olarak cenazesi defin için götürülürken sarılması amacıyla dokunan, cicim ya da zili gibi farklı teknikli düz dokumalar yöresel olarak “sargı kilimi” ya da “ahretlik dokuma” gibi farklı isimlerle bilinmektedir. Bu dokumalar mezarlık dönüşü ölen kişinin hayrına camiye bağışlanmaktadır. Bu çalışmada günümüzde azalarak da olsa devam eden bu geleneğin önemli bir dokumacılık merkezi olan Burdur ve köylerinde sürdürülme biçimi ve yörede bu amaçla dokunduğu saptanan 29 adet zili teknikli düz dokumanın kullanılan hammadde, araç-gereç, dokuma tekniği, renk, örge (motif) ve desen özellikleri incelenmiştir. Ayrıca araştırma sonucunda yöre dokumaları tasarım ilkelerinden, örüntü, ritim ve yinleme, devinim, denge ve karşıtlık, baskınlık ve uyum açısından değerlendirilmiştir. Ürünler az renk ve desenden oluşsa da, tasarımcının samimi katkılarını ve hayal gücünü gösteren çok miktarda çeşitlilik gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ölümlük, Dirimlik, Burdur, Dokumalar, Tasarım İlkeleri, Renk, Örgü (Motif).

Abstract

Turkish weaving culture has a rich product diversity such as floor mats, saddlebags, bags, sacks and mafraş. The one this study examines is called “ölümlük-dirimlik” weavings. Traditionally, dowries of young girls contain these weavings both for themselves and their spouses. Plain weavings with different techniques such as cicim or zili, which are woven as carpets or rugs to wrap the corpse while being taken for burial, are locally known as “wrapping rug” or “afterlife weaving”. They are donated to the mosque for the sake of the deceased upon returning from the cemetery. In this study, Burdur and its villages being an important weaving center, the way in which this tradition continues albeit at a diminishing pace in the region was examined while 29 pieces of plain weavings with zili technique found to be produced with the same purpose were analyzed in terms of the raw materials and equipments used, weaving technique, color, motif and pattern. In addition, as a result of the research, local weavings were evaluated under these headings; design principles, pattern, rhythm and repetition, movement, balance and contrast, dominance and harmony. Although the products were few in color and pattern, a great deal of variety was observed, showing the designer's sincere contributions and imagination.

Keywords: Ölümlük-Dirimlik, Burdur District, Weavings, Design Principles, Color, Motif.

Araştırma Makalesi // Başvuru tarihi: 18.01.2022 - Kabul tarihi: 08.03.2022.

* Bu makale Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından 3908-YL1-14 Proje Numarası ile desteklenen “Burdur Yöresi Ölümlük-Dirimlik Dokumaları” başlıklı çalışmadan oluşturulmuştur.

**Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü, nevinguven@sdu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3360-2871>.

1. Giriş

Burdur Ölümlük-Dirimlik dokumalarının; Disiplinler arası ve bütüncül bir dille irdelendiği, geleneksel kültür, halk bilimi ve sanat tasarımlarının, görsel çözümlene yöntemleri ile gözden geçirilmesi, sosyokültürel değerlere katkısı doğrultusunda bu yazı ile açığa çıkarılması ve tasarım ilkeleri ile yorumlanmasına çalışılmıştır. Yaratıcı ve işlevselliği ile düşünsel sürecin betimlenmesine hizmet eden tasarım geniş bir kavramdır. Çağın değişimi ile çeşitlenir ve dönüşür. Dokumaların işlevselliğini eleştirelilik boyutu ile açmak gerekirse, farkındalığın güçlü olduğu ve kimi zaman estetik değer yüklenerek açıklandıkları söylenebilir. Tasarımcı, duyarlı, sezgisel eşsiz birikimlerini sentezleyerek üretilenlerden ayrı ve yeni bir ürün çıkarabilir. Uygulama süreci bir yolculuk olarak nitelenirse bu durum; çok yönlü, farkındalıklı karşılaşmaları ile (May, 1991), çözüm üreten göze ve akla sahip bireylerde yaşama bakışına, dünya görüşüne, düşünce boyutuna kısaca bütünsel anlayışına da yansiyacaktır.

“Ölümlük- dirimlik”, “ahiretlik” ya da “sargı kilimi” adıyla bilinen dokuma tipi, Türk kültüründe farklı kullanım amaçları için üretilen birçok dokumadan biridir. Türkler günlük yaşamları içerisinde önemli yer tutan dokumalarla, çadırlarının içerisinde döşemişler, giysilerini, erzaklarını, yine dokudukları heybelerde, çuvalarda, mafraşlarda korumaya almışlardır. Cenazelerini de bu amaç için dokudukları, ölümlük-dirimlik dokumalara sararak defnetmeye götürmüşlerdir. Genç kızların çeyizinde diğer kullanım eşyaları ile beraber mutlaka yer alan bu dokumalar, yöresel olarak kendine özgü renk, motif ve desen özelliğine sahiptirler. Anadolu insanı bu dokumaları defin sonrası, mezarlık dönüşünde ölen kişinin hayrına camiye bağışlamakta ve sonrasında herhangi bir nedenle geri istenmesi ya da alınması hoş karşılanmamaktadır. Dokumalar bağış sonrasında artık caminin malı sayılmaktadır. Yazılı olmayan bir kural olarak gelenekselleşen bu bağış düzeni, son yıllarda eskisi gibi sürdürülmemektedir. Camilerde güvenliğinin sağlanamaması, sık sık hırsızlık olaylarının olması, insanları bağışlayacağı kilimin çalınacağı düşüncesiyle bu gelenekten zamanla uzaklaştırmıştır. Günümüzde azalarak da olsa bu geleneğin devam ettirildiği yörelerden biri de Burdur ilidir.

Teke Yöresinin başkenti olarak tanımlanan Burdur ili Batı Akdeniz Bölgesinde yer almaktadır. Doğu ve güneyinde Antalya, batısında Denizli, güneybatısında Muğla, kuzeyinde ise

Afyon ve Isparta illeri tarafından çevrelenmiştir. İlin yer aldığı coğrafyada, başta Burdur, Salda, Karataş, Gölhisar ve Söğüt olmak üzere birçok göl bulunmakta, bu nedenle "Göller Bölgesi" olarak da anılmaktadır. Antik dönemde adı Psidya olarak bilinen yöreye, Türk yerleşimi 1071 Malazgirt Zaferinden sonra başlamıştır. Burdur, 1391 yılında Osmanlı egemenliğine girmiş, 1872'de Sancak olmuştur. Cumhuriyetten sonra 1923'te il statüsü kazanmıştır. Şehrin "Burdur" adını alması yöreye ilk yerleşen Türkmen boylarından Kınalı aşireti mensuplarının, bölgenin güzelliği karşısında "cennet burdadur" demelerine ve "burdadur" kelimesinin zamanla halk arasında "Burdur" haline dönüşmesine dayandırılmaktadır¹

Ağlasun, Altınyayla (Dirmil), Bucak, Çavdır, Çeltikçi, Gölhisar, Karamanlı, Kemer, Tefenni, Yeşilova ve Merkez olmak üzere toplam 11 ilçesi bulunan Burdur'un nüfusu, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), 2018 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 269.926 kişidir. Burdur nüfus bakımından Türkiye'nin 65. ili sayılmaktadır.

Anadolu'nun önemli dokumacılık merkezlerinden olan Burdur ilinde de birçok yörede olduğu gibi dokuma köklü bir gelenek oluşturmuş ve günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Uzun yıllar yöre insanının önemli bir geçim kaynağı olarak sürdürülmüştür. Merkez ilçe ile Bucak, Büğdüz ve Yeşilova gibi yerleşim yerleri halı dokumacılığının yaygın olarak sürdürüldüğü yerler olarak bilinmektedir. Aynı zamanda yöre insanı, kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kilim vb. düz dokumalar da dokumaktadır (Çine, 2003:15, Ölmez ve Akkuş, 2005:56).

Bu araştırmada yörede ölümlük-dirimlik kullanım amacıyla dokunan zili teknikli düz dokumalar, kullanılan hammadde ve araç-gereçleri, dokuma tekniği ile renk, motif ve desenleri açısından irdelenmiş, geleneğin önemli bir dokumacılık merkezi olan Burdur ve köylerinde sürdürülme biçiminin açıklanarak, dokumalara resimsel bir izlekle bakılarak tasarım ilkeleri ile yorumlanması ve alan yazına katkı sağlaması amaçlanmıştır.

Sanat, görünmeyeni görünür, olağanı olağanüstü kılar ve anlamlandırır. Her türden bilgi ve malzemenin yaratıcı yanı ile kullanılma yetisi anlamındaki işçilik, içeriğinde yalın işlevsellik ve sıradanlık taşıyor, üretenin yetiştiği ortam ve kültüründen ayrımlar içeriyorsa sanat olarak

---

¹Çine, 2003:11, <http://www.burdur.gov.tr/tarihce/> Erişim tarihi:21-11-2019.

betimlenebilir. Bu durumda, dokunan nesnenin geleneksel bir zanaat ve işlevselliğinin yanı sıra sanatsal bir yanı olabileceği söylenebilir. Sanat yapıtlarında öz, biçim, içerik yaratıcısının nesneye ruhunu aktarması ile organik bütünlük oluşturursa ürün canlanır, yaşam bulur. Soyutlama, bilinen, temsili görünenin en aza indirgenerek yeniden üretilmesidir. Dokuyanın çevre ve kültüründen etkilenerek kendi imgeleri ile doğa izlenimlerini dokumalarına aktarmasını da bir tür soyutlama biçimi olarak değerlendirmek mümkündür. Tasarım süreci, sezgi ve aklın bütünlüğünden oluşur. Görsel tasarım unsurları sanat ürünleri için belirleyici bir yasa olmamakla birlikte estetik bir yol gösterici olarak betimlenebilir. Bu yazıda, birbirinden ayrı değerlerin kaynaşarak görsel bütünlüğün oluşmasına olanak yaratan tasarım ilkelerinden; ritim ve yineleme (tekrar), denge ve karşıtlık, uyum (armoni), örüntü, egemenlik ve devinim kavramlarının kısaca anlatılmasının ardından dokumalar yorumlanacaktır.

2. Gereçler ve Yöntem

2.1. Gereçler

Araştırma Burdur ili ve ile bağlı ilçe, köy ve beldelerde yürütülmüştür. Araştırmada Burdur Merkez köyleri ve Burdur'a bağlı ilçe ve köylerin tümü yapılan ziyaretlerle taranmış, dokumalar yoğun olarak Altınyayla, Karamanlı ve Yeşilova ilçeleri ve bu ilçelere bağlı köylerde tespit edilmiştir.

Yörede saptanan zili teknikli ölümlük-dirimlik dokumalar, bu dokumaların yerinde çekilen fotoğrafları, dokumalara ait bilgi formları, dokuyan kişilerle karşılıklı görüşme yöntemi yapılarak ulaşılan bilgi ve tasarım ilkeleri ile yorumlamalar, ilgili yazın araştırmanın gereçlerini oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamına alınan yerleşim yerleri Tablo 1 'de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın yürütüldüğü yerleşim yerleri

İlçe	Köy	İlçe	Köy	İlçe	Köy
ALTINYAYLA	Merkez	KARAMANLI	Kağılcık Köyü	YEŞİLOVA	Çardak Köyü
			Mürseller Köyü		Büyükyaka Köyü

			Manca Köy		Gökçeyaka Köyü
					İğdir Köyü
					Onacak Köyü
					Yukarıkırılı Köyü

2. 2. Yöntem

Bu çalışma bir alan araştırmasıdır ve Burdur ili sınırları içerisinde yürütülmüştür. Öncelikle ile bağlı tüm yerleşim yerlerine ziyaretler yapılmış, dokumacılıkla uğraşılan yerler saptanmıştır. Altınyayla, Karamanlı ve Yeşilova ilçeleri ve bu ilçelere bağlı köyler dokumacılığın yoğun olarak yürütüldüğü yerleşim yerleri olarak belirlenmiştir. Bu yerleşim yerlerinde evlerde ve camilerde saptanan zili teknikli ölümlük-dirimlik dokumaların kullanılan hammadde ve araç-gereçleri, dokuma tekniği ile renk, örge ve desen özellikleri üzerinde çalışma yapılmış ve dokumalar fotoğraflarla belgelenmiştir. Dokumacılarla yapılan birebir görüşme ile yöre dokumacılığı ve ölümlük-dirimlik dokuma kullanma geleneği hakkında bilgi edinilmiştir.

Ayrıca araştırma konusu ve görsel tasarım unsurları ile ilgili görsel ve yazın taramaları yapılmış, temel tasarıma ilişkin bireysel bilgiler ve ders notlarından yararlanılmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

Burdur iline bağlı ilçe ve köylere yapılan ziyaretler sonucu yoğun olarak Altınyayla, Karamanlı ve Yeşilova ilçeleri ve bu ilçelere bağlı köylerde dokumalar saptanmıştır. Adı geçen yerleşim yerlerinde ölümlük-dirimlik kullanım amacıyla dokunmuş zili teknikli 29 adet düz dokuma araştırma kapsamında değerlendirmeye alınmış ve görsel tasarıma ilişkin biçimde yorumlanmıştır.

3.1. Dokumada Kullanılan Araç-Gereçler

Yörede dokumada ahşap sarmalı tezgah kullanılmakta ve tezgaha “düzen ağacı” adı verilmektedir. Tezgahı dik tutmak amacıyla kullanılan yan ağaçlara “diki ağacı” denilmektedir. Dokumada yardımcı araç olarak kirkit kullanılmaktadır. İlmelerin üzerine atılan atıkları sıkıştırmak amacıyla kullanılan kirkite yörede “darak” denilmektedir.

3. 2. Dokuma Tekniği

3.2.1. İplik Hazırlama ve Boyama

İplik hazırlama aşamasında koyundan belli dönemlerde kırılan yün, önce yıkanıp kurutulmaktadır. Kuruyan yün açılması, havalandırılması ve eğilmeye hazırlanması için “yün atma” denilen işleme tabi tutulmaktadır. Yay, tokmak ve kirış düzeneğinden geçirilerek atılan yünler daha sonra “tengerek” denilen alet ile elde bükülmektedir. Çözüğü ipliğı bükümü için “çıkırık” kullanılmaktadır. Eğrilen ipliğı yörede “göbelek” adı verilmektedir. Elde edilen bu göbelekler çözüğüde kullanılmak için yumak haline getirilmekte, atkı ve ilmelik iplikler için ise “teğet” adı verilen çileler şeklinde hazırlanmaktadır.

Yöre dokumalarının geleneksel renkleri ve bu renklerin elde edilmesinde kullanılan bitkiler ile boyama yöntemleri hakkındaki ayrıntılı bilgi dokumaların renk, motif ve desen özellikleri ile ilgili bölümde açıklanacaktır.

3.2.2. Çözüğü Çözme

Yörede çözüğü tezgah üzerinde değil ayrı bir yerde çözülmektedir. Bunun için uygun bir alana, dokunacak ürünün çözüğü uzunluğuna göre belli aralıkta, iki ahşap kazık çakılmaktadır. Bu iki kazık arasında sekiz rakamı oluşturacak şekilde iplikler kazıklara sarılmakta ve kazıkların yer aldığı her iki başta çözüğüler birbirine bağlanmaktadır. Bu işlem bittikten sonra tezgâha geçirmek için çözüğülerin arasına demir çubuk geçirilmekte ve tezgaha taşınmaktadır.

3.2.3. Gücü Bağlama

Gücü bağlama deseni oluşturan atkı ipliklerinin, çözüğü tellerinin yarısının üstünden diğer yarısının ise altından geçmesine olanak verilmesi için yapılan bir işlemdir (Altınbaş, 1979 ve Yazıcıoğlu, 1982).

Usulüne uygun tezgaha geçirilen çözüğü iplikleri yine aynı yöntemle tezgah üzerinde gücü tahtasına bağlanır. Bunun için tezgaha aktarılan çözüğü telleri sağ taraftan başlanarak çözüğü biri öne biri arkaya bırakılacak şekilde gücü tahtasına düğümlenmektedir. Yörede gücü tahtası “kücü ağacı” ya da “kücü değneğı” ismiyle bilinmektedir.

3.2.4. Etek Örme

Dokumaya geçilmeden önce çözümlü iplikleri çift alınarak balıksırtı veya zincir örgü yapma tekniğine 3 cm boyutunda bir alan dokunur. Bu işlem “etek örme” olarak adlandırılmaktadır. Dokunan bu alana da dokumanın “etek örgüsü” denilmektedir

3.2.5. Bitirme İşlemleri

Bitirilen dokuma yine etek örgüsü yapılarak ve saçak bırakılarak tamamlanmakta ve kesilerek tezgahtan çıkarılmaktadır.

3.3. Dokumalarda Renk, Örgü ve Desenlerin Tasarım İlkeleri ile Yorumlanması

3.3.1. Dokumalarda Kullanılan Geleneksel Renkler ve Elde Edilme Yöntemleri

Yörede dokumacılar kullanacakları iplikleri çoğunlukla kendileri boyamakta, bazen de hazır boyalı iplik satın alarak dokumalarını yapmaktadırlar. Uzun yıllar sonucunda oluşturdukları deneyimleri ve boya reçeteleriyle dokumalarında kullandıkları geleneksel renklerini boyayan dokumacılar bu amaçla sütleğen, karamuk gibi bitkiler ile beraber yapay boyaları da kullanmaktadırlar. Boyamalara yardımcı madde olarak başta şap olmak üzere küllü su, erik ya da nar ekşisi ilave edilmektedir. *Yörede elde edilen bazı renkler ve elde edilme yöntemleri;*

Sarı; sütleğen ve karamuk kökü bir süre bir kazanda su içerisinde kaynatıldıktan sonra süzülür ve bir boyalı su elde edilir. Bu boyalı suya bir miktar şap atılır ve teğet (çile) halindeki iplik kazanda bu boyalı su içerisinde bir süre kaynatılır. Kaynama devam ederken kazandan daha önce süzülerek alınan sütleğen ve karamuk kökü tekrar teğet halindeki ipliklerin üzerine konularak boyama işlemi devam ettirilir. İşlem tamamlanınca teğetler kazandan çıkarılır ve güneşe serilir. Rengin solmaması için iplikler üzerine meşe küllü serpilir ve bu şekilde yaklaşık 1 saat bekletilen iplikler daha sonra yıkanır ve kurumaya bırakılır.

Yeşil; sarı rengin elde edildiği boyalı suya erik ya da nar ekşisi ilave edilir ve bir süre daha kaynatılır. Daha sonra bir miktar şap katılır ve iplikler bu su da bir süre kaynatılarak boyanır. Boyama işlemi tamamlanınca teğetler kazandan çıkarılır ve güneşe serilir. Rengin

solmaması için iplikler üzerine meşe külü serpilir ve bu şekilde yaklaşık 1 saat bekletilen iplikler daha sonra yıkanır ve kurumaya bırakılır.

Billaca (Turuncu); bu rengin elde edilmesinde kazanda su kaynatma işlemi yapılır ve kaynayan suyun içerisine yapay turuncu boya katılarak karıştırılır. Biraz kaynadıktan sonra içine şap atılarak kaynama devam ettirilir. Daha sonra kazanın içerisine teğetler atılarak 15 dk kaynatılır ve boyama işlemi tamamlanır. İşlem tamamlanınca teğetler kazandan çıkarılır ve güneşe serilir. Rengin solmaması için iplikler üzerine meşe külü serpilir ve bu şekilde yaklaşık 1 saat bekletilen iplikler daha sonra yıkanır ve kurumaya bırakılır.

Gülgülü (Kırmızı); turuncudan arta kalan boyalı suya yapay kırmızı boya katılarak kaynamaya bırakılır. Az bir süre kaynadıktan sonra şap atılarak kaynatmaya devam ettirilir. Kaynayan kazanın içerisine teğetleri atarak boyamaya bırakılır. Teğetler 15-20 dk. kaynatıldıktan boyama işlemi tamamlanır. İşlem tamamlanınca teğetler kazandan çıkarılır ve güneşe serilir. Rengin solmaması için iplikler üzerine meşe külü serpilir ve bu şekilde yaklaşık 1 saat bekletilen iplikler daha sonra yıkanır ve kurumaya bırakılır.

Kara kırmızı (bordo); gülgülü rengin boyanmasından artan boyalı suya koyulaştırmak için bir miktar daha kırmızı yapay boya ilave edilir. Bu şekilde bir süre kaynatıldıktan sonra şap atılarak kaynamaya devam ettirilir. Kaynayan kazanın içine teğetler atılarak boyama işlemi yapılır. Teğetler kazanda 15 dk. kaynadıktan sonra boyama işlemi tamamlanır. İşlem tamamlanınca teğetler kazandan çıkarılır ve güneşe serilir. Rengin solmaması için iplikler üzerine meşe külü serpilir ve bu şekilde yaklaşık 1 saat bekletilen iplikler daha sonra yıkanır ve

Mor; yine gülgülü rengin boyanmasından artan boyalı bir miktar daha mor yapay boya ilave edilir ve beraberinde şap da katılarak kaynamaya bırakılır. Az bir süre kaynadıktan sonra teğetleri içine atarak kaynatmaya devam ettirilir. Kaynadıktan 15 dk. sonra teğetler çıkarılır ve boyama işlemi tamamlanır. İşlem tamamlanınca teğetler kazandan çıkarılır ve güneşe serilir. Rengin solmaması için iplikler üzerine meşe külü serpilir ve bu şekilde yaklaşık 1 saat bekletilen iplikler daha sonra yıkanır ve kurumaya bırakılır.

Gökboyası (Koyu mavi); bu rengi elde etmek için yeni bir kazanda su kaynatılıp içine mavi yapay boya ile beraber şap atılarak kaynatılmaya bırakılır. Kaynadıktan sonra teğetler içine

atılarak 15 dk kaynama işlemine devam edilir ve boyama işlemi tamamlanır. İşlem tamamlanınca teğetler kazandan çıkarılır ve güneşe serilir. Rengin solmaması için iplikler üzerine meşe külü serpilir ve bu şekilde yaklaşık 1 saat bekletilen iplikler daha sonra yıkanır ve kurumaya bırakılır.

Siyah; mor, kırmızı ve koyu mavinin elde edildiği boyalı sular birleştirilir ve içerisine bir miktar şap katılarak beraber kaynatılır. Kaynama aşamasında içerisine tekrar yapay mor boya eklenerek kaynamaya devam ettirilir. Bu karışım kaynadıktan sonra içerisine teğetler konulur ve 15 dk kaynamaya sonunda boyama işlemi tamamlanır. İşlem tamamlanınca teğetler kazandan çıkarılır ve güneşe serilir. Rengin solmaması için iplikler üzerine meşe külü serpilir ve bu şekilde yaklaşık 1 saat bekletilen iplikler daha sonra yıkanır ve kurumaya bırakılır.

Beyaz; bu rengi oluşturmak için boyama yapılmaz, teğetler kaynar su içerisinde sabun ve küllü su ile yıkanır. Bu şekilde yıkanan iplik temizlenir ve ağarır. Dokumada temizlenmiş ve ağarmış iplikler beyaz renk olarak kullanılır.

3.3.2. Dokumaların Örgü, Desen ve Tasarım İlkeleri ile Yorumlanması

Bu araştırmadaki ürünler ritim ve yinleme (tekrar), denge ve karşıtlık, uyum (armoni), örüntü, egemenlik ve devinim ilkeleri bağlamında yorumlanmıştır.

Değişip dönüşen ve gelişerek günümüze gelen kültür, ulusal, yöresel ve kişisel ayrımlar işlevselliğin kapsamını genişletmiş, estetik ilkelerle iç içe geçmesine neden olmuştur. Görsellerin yorumlanması üzerine edinilen veri ve bulgular arasında, Erişti (2021)' nin aktarımı dikkat çekicidir. Görüntü çözümlemesine giriş: Karma yöntemlerin değeri başlığında, düşünsellik, içerik, kurgu, ikonografi, göstergebilim, psikanaliz, alımlama ve karma yöntemler irdelenmiş olup bu çalışmada ise dokumaların oluşundan içeriğine, bireylerin inanışlarına kadar sosyal, düşünsel, psikodinamik, geleneksel örgelere bakış açısından ikonografik, kültürel anlamların görselliğine ilişkin çözümler bağlamında göstergebilimsel, araştırmacının dokumaları yorumlarken birebir olmamakla birlikte bilgi ve donanımlarını, deneysel doğrulanabilirlik anlayışında temellendirdiği için alımlamanın irdelenmesi ile en son karma yöntemi, bu başlıkların birbirine geçişkenliği arasında toplamda ise tümünü içererek örüntülenmiştir. (Erişti, 2021)

Burdur yöresinde düz dokumacılık eskisi gibi sürdürülmemekte giderek dokumacılıkla uğraşanların sayısı azalmaktadır. Dokumaların çoğu dokuyucudan ikinci kuşağa yani torunlarına kalmıştır. Bu kuşak dokumalar konusunda çok fazla bilgiye sahip değildir. Bu nedenle çalışma kapsamında incelenen dokumaların çoğunluğunun örge ve desen özellikleri hakkında ayrıntılı bilgiye ulaşılamamıştır.

Dokuma örneklerinden çıkılarak, plastik tasarım unsurları görselleştirilmiştir. Dokumayı izleyen güzel olarak nitelendirmesi, tasarım ilkeleri ile oluşan kurgudaki birlik ve bütünlüğe içkindir. Yineleme, ritim, desen ve dekoratif çeşitlilik içeren geleneksel anlayışa ve beğenilere ilişkin; içerik, açıklık, netlik, uyumlu ve simetrik biçimde yerleştirilen geometrik biçim ve imgelerin irdelenmesi, görsel etki ile doğrudan ilişkilidir.

3.3.2.1. Ritim ve Yineleme

Ritim akış, akım, tempo, müzikte süre ölçüsü anlamında değerlendirilir. Doğada ritim, denizde dalgaların sesi ve gelgitlerinden oluşurken rüzgarın esintisi ile nesnelere, ağaçların devinimindeki yinelenen akım ve müzikte alçalan-yükselen seslerin aralıkları, uzun-kısa vuruşları, görsel sanatlarda ise uyumun oluşmasını destekleyen özdeş ve benzeşen ya da hiç benzeşmeyen yinelemelerin büyük-küçük, yakın-uzak ilintileri düzenli ya da düzensiz biçimdedir. Ritim, kendi dizgesi, değişik etki güçleri ve uyumlu gruplamaları olan görsel devinimlerdir. Belirli ve yinelenmesi mümkün olan unsurların, değişik seçeneklerle uyumlu bütünlüğüdür. Değerler arasında uyumlu benzerlik, yineleme, karşıtlık ve geçişler ile yapılan düzenlemeler ayrı yönlerde, değişken aralıklara düzenli -düzensiz vurgularla süreklilik içeren akış ya da akım duygusudur (Ocvirk vd., 2015). Tasarımda en yalın ilişkilerden biri de benzer unsurların yinelenmesidir. Özdeş ya da benzer form, doku, değer veya renklerin tekrarlanması ile bir yerleştirme oluşturulur. Bir kurguda uyumlu ilişkilere olanak yaratmak için ilk aşama, yinelemedir. Aynı görsel biçim ve renkler çoğaltılabilir. Aynı biçimin aynı türde yinelenmesi tasarımda tekdüzelik oluşturacağından, aynı örgelerin renkleri, boyut ve yönleri ile aralıkları değiştirilir. Yinelenen birimler arasında boşluk ya da duraklar ritim çeşitliliği yaratır.

3.3.2.2. Denge ve Karşıtlık

Bir kurguda güç veya ağırlığın dağılımını belirleyen görsel tasarım ilkesidir. Denge aynı zamanda merkez eksenin her iki tarafındaki birimlerin denkliliğini belirtir. Bu ilke, tasarımda birimlerin ağırlığının dağılımıdır. Aynı ya da ayrı biçimlerin büyük-küçük ilişkisini renk, doku ve örgelerin uyumu sağlamaktadır. Dengeyi oluşturan 3 temel nitelik; 1-biçimsel/bakışımı/simetrik denge, tasarımda eş alan ve birimlerden oluşan tekdüze ve sıradan etki yaratırken işlevselliğinin gereği günlük kullanım nesnesi olarak dokumalarda ise eş, benzer birimlerin seçilmesi dinginlik içerecektir. 2-Dairesel dengede görsel güçler, sıradandır ve merkezin çevresinde yayılır. 3-Bakışimsız/gizli/eş olmayan/asimetrik dengede, eşit olmayan alan, birim ve renklerle oluşan gizemli, dolaylı bir denge amaçlanır. Tüm yönlerdeki yatay-dikey-çapraz karşıtlıkları içerir. Dokuma tasarımında gözü yorabileceği düşüncesi ile asimetrik dengeden kaçınılır. Karşıtlık Benzeşmezlik ve aynı alanda ayrı niteliklerin yer değiştirmesiyle oluşur. (Ocvirk vd., 2015). Az-çok, büyük- küçük vb. karşıtlıkların dengesi uygulamada çok tercih edilir. Biçim, oran, yön ve renk gibi (sıcak-soğuk, açık-koyu, kalite, miktar, tamamlayıcı, eşzamanlı) karşıtlıklar tasarımda temel niteliklerdir.

3.3.2.3.Uyum (Armoni)

Bir kurgunun birimlerini birbiri ile ilişkilendiren etmenlerdir. Bir örüntü, öge ve renk yinelemeleri, miktarlarının etkin biçimde yerleşimi kurguda görsel uyumu yaratır. Renk Uyumları; Ton armonisi; bir rengin açıktan koyuya olan ışıklanması ve gölgelenmesidir. Ayırtı (Nüans) armonisi; ince bir ayırtıdır. Renklerin çok yakın değerlerle ilişkilerini ve geçişlerini belirtir. Karşıtlık (Kontrast) armonisi; birbirlerine karşıt olan renklerden oluşur. Örneğin; sıcak renklerin egemenliği içinde soğuk renkler en aza indirgenmiştir.

3.3.2.4. Örüntü

Bir örgenin yinelenmesi bütünsel örüntüdür. Ancak dizgesel, düzenli yinelemelerin etkisi görsel tasarımda her biçimlemede bütünlük yaratmayabilir. Çapraz, kare, eşkenar dörtgen biçimli örüntülerde renk, ton değerleri ve doku, yön vb. özellikler döndürülüp yer değiştirilerek zenginlik katılır. Örüntü, yüzeyin dokusu değil görüntüsü ile ilgili olan, dokunsal betimleme uyandıran ya da gözle ilişkilenen biçimlendirme arasındadır. Dokumalar da aynı ilişkilerle görselleştirilir. Nesnelerin oldukça düzenli biçimde birbirini izlemesiyle taslağın

oluşturulmasıdır. Dokumanın temel ilkesi olan örüntü, tasarımın geneline yansır. Öрге birçok kez yinelenerek temel örüntü açığa çıkarılır. Böylelikle desen algısı kaybolur ve yerine bütünsel bir görüntü belirir. Doğada örüntü ilkesi dalgaların su yüzeyini ve hücrelerin dokuyu oluşturması ile anlamlandırılabilir.

3.3.2.5. Baskınlık ve Devinim

Baskın-çekinik, hareketli- durgun biçimde karşıtlıkların renk, alan, birim vb. unsurlar arasındaki seçimlerden hangisi istenirse onun baskın kılınarak betimlenmesi tasarımın odak noktası ve devinimi açısından izlenmeyi güçlü kılar. Devinim, tasarımda hareket, durağan biçimlerin izleyicinin gözünde ve algısında oluşturduğu yer değiştirme etkisidir. Diğer bir deyişle, izleyeni sanat yapıtında görsel yolculuğa çıkararak tasarım ilkesidir. Bu yöntemler, geometrik, optik birimler arasındaki geçişlerdir. Bu anlayışta tasarım, göz hareketleri, birbirine bağlanan ve ilişkili görünen yönelimlerle üretilir. Sanat ürünlerini izlerken içine girip dolaşabilme, duraklama ve ilerleyerek görsel yolculuğun tamamlanması için tasarlanmış olan tüm yönelimler devinim imgesi ile ilginçleşmektedir. Yörede saptanan dokumalar aşağıda verilmiştir.

Görsel 1. Ölümlük-dirimlik dokuma (Yunus Bekmezci Cami İmamı, Kağılcık Köyü Cami/ Karamanlı).

Görsel 1'de verilen bu örnek tamamen yün malzemeli bir dokumadır. Dokumanın ömrünün 60 yıl olduğu tahmin edilmektedir. Uyum ya da diğer bir deyişle armoni açısından, kurgu ve yerleştirmelerin büyük çoğunluğunda, ritmik yinelemelerin aynı düzen bağıntıları içinde dizgeleştiğine tanık olunur. Geometrik bölünmeler arasında da uyumu sağlayan ilişkiler bütünü, yinelenen renk, doku armoni ve kendi içinde; ton, ayırtı ve karşıtlık armonisi olarak

çeşitlendirilmiştir.

Eşkenar dörtgenler geometrik düzende çapraz olarak birbirini kesen ve tamamlayan ayrıca her dörtgenin içinde tam ortasına yerleşen küçük eşkenar dörtgenlerle ritmik; renk, ton, doku, kurgu ve örgelerde bütünlük görülmektedir. Dokuyanın gerek duyguları gerek önceki dokuma örneklerinden aktarılan bilgi ve kültürel geçmişe ilişkin değerlendirmelerin yanı sıra renklerin boyama özelliklerine bağlı olarak, üretilmiş ipin bitmesi, son bitişte pembe-mor rengin yerini eflatun ve lacivertin alması ile olanaklarının elverdiği biçimde tamamlanması ise özgün tavrını ve içtenliğini açığa vurur.

Görsel 2a., 2b., 2c. ve 2d.'de Karamanlı- Mürseller Köyü Kültür Evi'nden ölümlük-dirimlik dokumalar görülmektedir.

Görsel 2a. Ölümlük-dirimlik dokuma (Hüseyin Ekinci(Muhtar), Mürseller Köyü Kültürevi/ Karamanlı).

Görsel 2b. Ölümlük-dirimlik dokuma (Hüseyin Ekinci(Muhtar), Mürseller Köyü Kültürevi/ Karamanlı).

Görsel 2c. Ölümlük-dirimlik dokuma (Hüseyin Ekinci(Muhtar), Mürseller Köyü Kültürevi/ Karamanlı).

Görsel 2d. Ölümlük-dirimlik dokuma Hüseyin Ekinci(Muhtar), Mürseller Köyü Kültürevi/ Karamanlı).

Görsel 2a., 2b., 2c. ve 2d.'de verilen bu örnekler de tamamen yün malzemeli dokumalardır. Dokumaların ömrünün 100 yıldan fazla olduğu düşünülmektedir.

Görsel 1 örneğine ilişkin tasarım anlatımlarına benzer biçimde değerlendirildiğinde, geometrik bölünmelerden oluşan eşkenar dörtgenler görsel 2a, 2c ve 2d de çapraz eğimle kurgulanmış ancak örüntü düz biçimde dokunmuştur. 2b ise yatay ve dikey bölünmelerin kendileri aralarında yeniden çoğaltılması ile zengin bir çeşitlilik içerir. Ritmik yinelemelerle bezenmiş yerleştirmelerde sıcak renklerin ağırlıkta olduğu ancak kimi zaman karamsarlığın da kendini sezdirmediği ton ve ayırtı uyumlu renklerdeki vurgunun, biçimlerde devinim ve karşı dengenin uyumu ile örüntülendiği dikkat çekmektedir.

Görsel 3a., 3b., 3c., 3d., 3e. ve 3f.'de Karamanlı- Manca Köyü'nden ölümlük-dirimlik dokumalar görülmektedir.

Görsel 3a. Görsel 6. Ölümlük-dirimlik dokuma (Kadir Erdoğan, Manca Köy/Karamanlı).

Görsel 3b. Görsel 6. Ölümlük-dirimlik dokuma (Kadir Erdoğan, Manca Köy/Karamanlı).

Görsel 3c. Ölümlük-dirimlik dokuma (Kadir Erdoğan, Manca Köy/Karamanlı).

Görsel 3d. Ölümlük-dirimlik dokuma (Kadir Erdoğan, Manca Köy/Karamanlı).

Görsel 3e. Ölümlük-dirimlik dokuma (Kadir Erdoğan, Manca Köy/Karamanlı).

Görsel 3f. Ölümlük-dirimlik dokuma (Kadir Erdoğan, Manca Köy/Karamanlı).

Görsel 3a., 3b., 3c., 3d., 3e. ve 3f.'de verilen bu örnekler de tamamen yün malzemeli dokumalardır. Dokumaların ömrünün ortalama 60 yıl olduğu düşünülmektedir. Görsel 4.'de Karamanlı- Manca Köyü'nden ölümlük-dirimlik dokumalar görülmektedir.

Küçük büyüklü yinelenen geometrik eşkenar dörtgenin dağılımı görsel 3a ve 3c de büyük yüzeyde görünen baklava dilimi ile içlerinin eşkenar dörtgen ve kare formlarla yer yer açık ve sıcak ağırlıklı renklerle bir bütün olarak algılanmaktadır. Bütüncül algı, uyumlu düzenlenişlerin sonucudur. Uyum ise düzenli biçimde uygulanan çoğunlukla geometrik örgelerin, azınlıklı olan doğa örgelerinin estetik algıya hizmet etmesinden kaynaklanmaktadır. İlkel dönemde insanların kabaca yaptıkları kaplarının kıyasına su motifi çizerek güzelliği arayışı gibi matematiksel düzen de doğal estetik beğenilere ayna tutar. Görsel 3e ve 3f de bordür ve dış kenarlıkların küçülmüş çizgilere, parçalara dönüşmesi, sarı, kırmızı ağırlıkta, mavi renklerin ise çekinik olarak çok az miktarda uygulanması, karşıtlıkların uyumu ile tüm renklerin dağılması görsel zenginliğe katkı sağlamış, iç desende ise turuncu ve sarının canlı, parlak tonuna karşı yer yer çok az miktarda pembe-mor rengin onu çevrelemesi ile yüzeyde renklerin geometrik yineleme ve karşıtlıkların dengesi içinde uyumlu bir güzellik yaratılmıştır. 3c, 3e ve 3f güneşin sıcaklığını, devinimini ve kurgudaki boş alanların bakışı etkin kılması ile izleyende neşe, kıpırtı ve heyecan yaratabilir. Bu bağlamı ile dokuma ölüm izleği yerine yaşamsal bir isteği çağrıştırmaktadır.

Görsel 4. Ölümlük-dirimlik dokuma (Zeki Güven, Büyükyaka Köyü/Yeşilova).

Görsel 4.'de verilen bu örneğin malzemesini yün ve keçi kılı oluşturmaktadır. Dokumanın ömrünün 40 yıl olduğu söylenmektedir. Yakın dönem sayılabilecek bu dokumada renkler nötr griliklerin içinde baskındır. Çok canlı ve koyu kırmızılar, pembe ve yeşillerle donatılmıştır. Renklerin baskınlığını gri değerler arttırmakta aralardaki doğadan nesne ve renklerin açık-koyu değerleri ile geometriye edilmesi, yine düzenlemede ritmik yinelemenin çapraz düzende ancak bu kez göz yanılsaması ile izledikçe algılanan, canlı ve parlak kırmızılarının az ancak görsel olarak etkin olduğu söylenebilir. Kenarlıklar ise çerçevenin sürekliliği içinde çizgiselliğini korumuş, iç desendeki benzer renkler küçültülüp bordüre taşınarak sıcak bir sarı çerçeve ile sınırlandırılmıştır.

Görsel 5a., 5b., 5c. ve 5d.'de Yeşilova-Gökçeyaka Köyü'nden ölümlük-dirimlik dokumalar görülmektedir.

Görsel 5a. Ölümlük-dirimlik dokuma (Mustafa Sözer (Cami İmamı), Gökçeyaka Köyü/Yeşilova).

Görsel 5b. Ölümlük-dirimlik dokuma (Mustafa Sözer (Cami İmamı), Gökçeyaka Köyü/Yeşilova).

Görsel 5c. Ölümlük-dirimlik dokuma (Mustafa Sözer (Cami İmamı), Gökçeyaka Köyü/Yeşilova).

Görsel 5d. Ölümlük-dirimlik dokuma (Mustafa Sözer (Cami İmamı), Gökçeyaka Köyü/Yeşilova).

Görsel 5a'da verilen örneğin malzemesinin tamamı yün, Şekil 5b., 5c. ve 5d.'de verilen örneklerin ise yün ve keçi kılıdır. Bu dokumaların ömrünün yaklaşık 80-100 yıl olduğu düşünülmektedir. Bu dokumaların her biri ayrı bir kurgusallık içindedir. Görsel 5d görsel 4 ile neredeyse aynı özelliklerdedir. Görsel 5a sıcak turuncu bir arka plan üzerine büyük 6 kare form ve iç içe küçülen karelerin örüntülenmesinden oluşmuştur. Turuncu üzerine gelen mor ve yeşilimsi renklerin ton değerleri ve içinin bezendiği küçük renk ve desenlerle tamamlayıcı renk karşıtlığından oluştuğu için dikkat çekicidir. Kare durağan olmasına karşın renk değerleri ile bu dokuma devinimli bir görünüme bürünmüştür. Dikdörtgenin başında ve sonunda kenarlıklar hareketli biçimde, yanda ise çizgisel ve durgun biçimde sonlandırılmıştır. Görsel 5b ortadaki alana baskın olan büyük eşkenar dörtgenin iç içe küçülerek ayrı renklerle donatılması ile dışında kalan yarım yüzeylerde oluşan üçgenlerin içini dolduran eşkenar dörtgenlerin ritmik yinelenmesi yüzeyin devinimli görünmesini ve renklerdeki açık - koyu karşıtlıkları, yakınlık - uzaklık ilkesine uymakta ve titreşim yaratmaktadır. Dokumanın temel yüzeyinin gri etkiye olması renklerdeki turuncunun sıcaklığını, sarının ışığını, morun koyuluğunu ve kırmızının şiddetli, canlı etkisini vurgulamaktadır. Ortada göbek olarak düzenlenen bu tasarım diğer dokuma örneklerinden ayrılmaktadır. Görsel 5c ise sarı bir temel alt yüzey üzerine çapraz eğimli bir yerleştirmeden oluşmakta ve renklerdeki sıcak renk baskınlığını, alan olarak az olmasına

karşın turuncular güçlü kılmaktadır. Mavi, yeşil ve morun yer aldığı ritmik eğimli yinelemeler uzaktan çizgisellik algısı yaratmakta ve kare gibi görünmekte ancak yakınsak mercekle dikkatli bakıldığında doğadan geometrize edilmiş biçimler görülmektedir.

Görsel 6a., ve 6b.'de Yeşilova- İğdir Köyü'nden ölümlük-dirimlik dokumalar görülmektedir.

Görsel 6a. Ölümlük-dirimlik dokuma/ Dallı cümbüş
(Hasan Bilgiç, İğdir Köyü/Yeşilova).

Görsel 6b. Ölümlük-dirimlik dokuma/ Dallı cümbüş
(Hasan Bilgiç, İğdir Köyü/Yeşilova).

Görsel 6a. ve 6b'de verilen örneklerin malzemesi yün ve keçi kılıdır. Görsel 6a.'da görülen dokumanın ömrünün yaklaşık 80 yıl, Görsel 6b.'de görülen dokumanın ömrünün ise 50 yıl olduğu düşünülmektedir. Bu iki tasarım da tercih edilen formlar kare, eşkenar dörtgen ve altıgendir. Geometrik biçimlenişlerin içi ve dışı değişkenlik içererek renk, örge ve örüntü ilişkilerinden oluşan karşıt dengenin uyumu ile çeşitlenmiştir. Görsel 6b'de benzer örgelerin içlerini birbirine karşıt renklerle dokuyarak gözde titreşim yaratılmıştır. Uzaktan bakıldığında ise Post Empresyonizm akımının içerdiği puantilizm örneklerine ve tamamlayıcı renk karşıtlığına neredeyse birebir uyulduğu düşünülebilir.

Görsel 7.'de Yeşilova- Onacak Köyü'nden ölümlük-dirimlik bir dokuma görülmektedir.

Görsel 7. Ölümlük-dirimlik dokuma/ Avkar Kilimi (Emine Batmaz, Onacak Köyü/Yeşilova).

Görsel 7'de verilen örneğin malzemesi yün ve keçi kılıdır. Bu dokumanın ömrünün ise 40 yıl olduğu düşünülmektedir. Ortada büyük eşkenar dörtgenin içeri doğru küçülmesi ve dışı doğru ise genişleyerek yayılması, aynı birim örgenin yinelenmesi ile donatıldığı, aralıkların eşitlikçi (simetrik) bir anlayış içerdiği söylenebilir.

Görsel 8a. ve 8b.'de Yeşilova- Yukarı Kırılı Köyü'nden ölümlük-dirimlik dokumalar görülmektedir.

Görsel 8a. Ölümlük-dirimlik dokuma (Abdurrahman Özen, Yukarı Kırılı Köyü/Yeşilova).

Görsel 8b. Ölümlük-dirimlik dokuma (Abdurrahman Özen, Yukarı Kırılı Köyü/Yeşilova).

Görsel 8a. ve 8b'de verilen örneklerin malzemesi de yün ve keçi kıldır. Bu dokumaların ömrünün ise tahmini 50 yıl olduğu düşünülmektedir. Ağırlıklı olan renkler koyu pembe ve mor, turuncu, yeşil, gri ve beyazlardan oluşmakta diğer kurgularda olduğu gibi örgeyin düzenlenişi çapraz eğimlerin izlenip yinelenerek tamamlanması büyük örgeyin içindeki dengeyi sağlayan biçimlerde ise renk karşıtlığı ile derinlik ve devinim yaratılmıştır. Görsel 8b'de az olan turuncunun değer olarak güçlü görünmesi dokuyanın güneş ışığı ve sıcak bir aydınlığa yönelik kurguladığını düşündürmektedir.

Görsel 9a., 9b., 9c., 9d., 9e., 9f., 9g. ve 9h.'de Yeşilova - Çardak Köyü'nden ölümlük-dirimlik dokumalar görülmektedir.

Görsel 9a. Ölümlük-dirimlik dokuma (Ali Bozkurt (Muhtar), Çardak Köyü/Yeşilova).

Görsel 9b. Ölümlük-dirimlik dokuma (Ali Bozkurt (Muhtar), Çardak Köyü/Yeşilova).

Görsel 9c. Ölümlük-dirimlik dokuma (Ali Bozkurt (Muhtar), Çardak Köyü/Yeşilova).

Görsel 9d. Ölümlük-dirimlik dokuma (Ali Bozkurt (Muhtar), Çardak Köyü/Yeşilova).

Görsel 9e. Ölümlük-dirimlik dokuma (Ali Bozkurt (Muhtar), Çardak Köyü/Yeşilova).

Görsel 9f. Ölümlük-dirimlik dokuma (Ali Bozkurt (Muhtar), Çardak Köyü/Yeşilova).

Görsel 9g. Ölümlük-dirimlik dokuma (Ali Bozkurt (Muhtar), Çardak Köyü/Yeşilova).

Görsel 9h. Ölümlük-dirimlik dokuma (Ali Bozkurt (Muhtar), Çardak Köyü/Yeşilova).

Görsel 9a., 9b., 9c., 9d., 9e., 9f., 9g. ve 9h.'de verilen örneklerin malzemesi de yün ve keçi kılıdır. Bu dokumaların ömrünün ise yine tahmini 50 yıl olduğu düşünülmektedir. Bu görsellerin sekizinin de önceden yorumlananlardan ayrıcalığı olmamakla birlikte dokuyanların örnekleri birbirlerine aktarımları aşamasında, bireysel ayrımlar ve izlenimlerin çeşitlenip zenginleştiğine dikkat çekilebilir. Desen ve örgeler çoğunlukla aynı kurgulanmakla birlikte güçlü canlı pembe ve turuncular vurgulayıcı biçimde öne çıkmakta renk değerleri, kişisel farklar nedeni ile tonlama ve iç desene ilişkin küçük ayrımlarla betimlenmektedir.

4. Sonuç ve Değerlendirme

Bu araştırma ile gündelik yaşama, geleneksel kültüre ilişkin Burdur ölümlük-dirimlik dokumalarının yeniden canlanması ve tasarımların estetik beğeniye daha çok katkı sağlaması mümkündür. Araştırma kapsamında, dokuma ustalarının ve bireylerin tasarımın temel ilkelerini öğrenmeleri ve uygulamaları beklenmemekle birlikte biçimlerin anlamlandırılarak yeni çözümlere olanak yaratması açısından yarar sağlayacağı kanısına varılmıştır.

Tarama ve araştırmalarla, sanat eğitimi alınmamasına karşın, insanın özündeki estetik duyarlılığı, doğa gözlemi, akli, sağduyusu ve kültürün aktarımı ile tasarım ilkelerinden, Ritim ve yineleme (tekrar), denge ve karşıtlık, uyum (armoni), örüntü, egemenlik ve devinim gibi kavramların, bireylerde kendiliğinden içselleşip uygulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bu irdelemelerin sanat, zanaat ve tasarıma ayrımlı bakmak yerine tüm kavram ve olgulara disiplinler arası bir tavırla bütüncül yaklaşılmaya yönelik bakışı destekleyeceğine inanılmaktadır. Genç kızların evlenmeden önce ya da evlendikten sonra kendisi ve kocası için ölümünde defin sırasında kullanılmak ve sonrasında camiye bağışlanmak üzere hazırladıkları dokumalar, ölümlük-dirimlik olarak bilinmekte dokumayı bilmeyenlerin de ücret karşılığı dokumalarına tanık olunmuştur.

Burdur yöresinde var olan bu geleneğe, araştırma sürecinde daha çok yaşlı kişilerin sahip çıktığı saptanmıştır. Amacına uygun kullanılan bu dokumaların günümüzde camilere bağışlanmadığı gözlenmiştir. Camilerdeki dokumaların çalınmasının da bu geleneğin sonlanmasındaki payının büyük olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte bir süredir, Anadolu'nun birçok yöresinde camilerde tek tip cami halısının yaygınlaştığı gözlenmektedir. Bu durum camilere ölümlük-dirimlik dokumaların bağışlanması geleneğini sonlandıran önemli bir etkidir. Dokumaların yörede kullanıldığı ancak defin sonrası artık camiye verilmeyerek evde bir sonraki kullanım için saklandığı gözlenmiştir. Sonuç olarak; bu araştırma ile geleneksel dokumaların buldukları ortamlardan çıkarılarak göz önünde tutulması ve yorumlanması, sanat eğitimi bağlamında oluşturulacak tasarımların çağdaş yorumlarla üretilmesine ışık tutacağı inancı taşınmaktadır.

Kaynakça

Altınbaş, E.T. (1979). *Doğal İpekten El Dokusu Halı Yapımı ve İhraç Edilen İpek Halıların Bazı Teknik Özellikleri İle Üretim Koşulları Üzerinde Araştırmalar*, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları 690, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, s. 98.

Çine, H., (2003). *Burdur'dan Damlalar*, Burdur Valiliği Yayınları, Burdur: Arzu Ofset ve Reklam Ajansı, s 476.

Erişti, S., (2021). *Görsel Araştırma Yöntemleri: Teori, Uygulama ve Örnek*, Ankara: Pegem Akademi.

May, R., (1991), *Yaratma Cesareti*, İstanbul: Metis Yayınları.

Ocvirk, O. G., Stinson, R. E., Wigg, P. R., Bone, R. O. ve Cayton, D. L. (2015). *Sanatın Temelleri: Teori ve Uygulama*, çev. N. Kuru, A. Kuru, Ed. N. E. Yılmaz. İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları.

Ölmez, F.ve Akkuş, İ., (2005). "Burdur İlinde El Dokuması Halıcılık ve İl Kalkınmasına Katkıları", Burdur: *I. Burdur Sempozyumu*, Bildiriler Cilt I., s.55-65

Yazıcıoğlu, Y. (1982). *Kayseri İlinde Üretilen El Dokusu Halıların Bazı Teknolojik Özellikleri Üzerinde Bir Araştırma*, Ankara: Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Doktora Tezi (Basılmamış).

İnternet Kaynakları

<http://www.burdur.gov.tr/tarihce/>, Erişim tarihi:21-11-2019.

Görsel Kaynaklar

Bütün görseller, Süleyman Demirel Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Koordinasyon Birimi tarafından 3908-YL1-14 proje numarası ile desteklenen "Burdur Yöresi Ölümlük- Dirimlik Dokumaları" başlıklı çalışmanın arşivine aittir.